

TM	G. XXXVI	Br. 2	Str. 921-938	Niš	april – jun	2012.
----	----------	-------	--------------	-----	-------------	-------

UDK 347.78

Pregledni rad

Primljeno: 07. 02. 2011.

Revidirana verzija: 06. 03. 2011.

Zoran Miladinović

Siniša Varga

Univerzitet u Kragujevcu

Pravni fakultet

Kragujevac

PRAVA AUTORA I SUBJEKATA SRODNIH PRAVA NA POSEBNU NAKNADU

Apstrakt

U radu su autori prikazali ovlašćenja autora na naknadu od pojedinih oblika iskorišćavanja autorskih dela i predmeta zaštite srodnih prava, odnosno ovlašćenje na potraživanje dela naknade od prodaje uređaja i sredstava podobnih za umnožavanje autorskih dela. Iako ova ovlašćenja nemaju uporište u međunarodnim izvorima autorskog prava, zbog ekonomskog značaja za nosioce prava, propisi o autorskom pravu većine zemalja im posvećuju posebnu pažnju. Autori ističu da su u pitanju dobra i pravedna zakonska rešenja, ali izražavaju sumnju da će nosioci prava u praksi od njih imati koristi, naročito kada je reč o ovlašćenju autora da ostvare deo naknade od kopirnica koje su se od uslužnih servisa danas pretvorile u proizvođače autorskih dela, naročito kada je u pitanju stručna literatura. Na kraju autori zaključuju da bi nosioci prava, bar u našoj zemlji, od ovih ovlašćenja imali koristi samo ako bi se propisi o zaštiti prava intelektualne svojine u praksi doslovno primenjivali.

Ključne reči: autorsko i srodna prava, autor, umnožavanje, tehnički uređaji, naknada

UVODNE NAPOMENE

Sadržinu subjektivnog autorskog prava čine ličnopravna i imovinskopravna ovlašćenja, dok sadržinu prava srodnih autorskom pravu čine imovinskopravna ovlašćenja, osim prava interpretatora čiju sadržinu čine i ličnopravna ovlašćenja. Većina ovlašćenja koja čine sadržinu subjektivnog autorskog i srodnih prava po pravnoj prirodi je *apsolutnog*,

isključivog dejstva. To su ovlašćenja koja čine jezgro subjektivnog autorskog i srodnih prava, pa se u pravnoj teoriji smatra da su to ovlašćenja koja čine subjektivno autorsko i srodna prava u *užem smislu* (Марковић и Миладиновић 2008, 79). No, pored isključivih imovinskopравних ovlašćenja, sadržinu subjektivnog autorskog i srodnih prava čine i određena *relativna, neisključiva* ovlašćenja. Njihova osobina je da proizvode pravno dejstvo prema tačno određenim licima. Ova ovlašćenja su novijeg datuma, a u propise o autorskom i srodnim pravima uneta su da bi se zaštitili ekonomski interesi autora i subjekata srodnih prava (Parker 2003, 50), odnosno, da bi se nacionalni propisi usaglasili sa pravom Evropske unije (dalje EU). Naime, sve zemlje koje su bile kandidati za ulazak u EU bile su prinuđene da reše pitanja zaštite autorskih prava „jednostavno zato što komisija u Briselu zahteva da one zemlje koje konkurišu za članstvo imaju određeni stav o vitalnim pitanjima kada se radi o propisima o autorskom pravu i pravima na intelektualnu svojinu (Ottosen 2003, 14)“.

Među relativnim ovlašćenjima ima i ličnopравних i imovinskopравних ovlašćenja. Ova ovlašćenja se u pravnoj teoriji označavaju kao subjektivno autorsko i srodna prava u *širem smislu* (Марковић 1999,169).

Pored isključivih ovlašćenja koja čine sadržinu subjektivnog autorskog i srodnih prava u užem smislu, i relativnih ovlašćenja koja čine sadržinu subjektivnog autorskog i srodnih prava u širem smislu, propisi o autorskom pravu, uključujući i naš Zakon o autorskom i srodnim pravima (dalje ZASP)¹, poznaju još jednu kategoriju ovlašćenja. Naime, radi se o relativnim ovlašćenjima autora i subjekata srodnih prava na naknadu za određene oblike iskorišćavanja njihovih predmeta zaštite. Ova ovlašćenja nastala su ili kao rezultat u zakonu predviđenih ograničenja isključivih imovinskopравних ovlašćenja, ili zbog činjenice da treća lica (vlasnici originalnih primeraka dela likovne umetnosti, na primer) iskorišćavanjem primeraka autorskih dela ostvaruju zaradu koja je rezultat samog *dela* a ne rada vlasnika primerka dela (kod prava sleđenja, na primer), odnosno zbog činjenice da korisnici autorskih dela i predmeta srodnih prava iskorišćavanjem predmeta zaštite ostvaruju određenu zaradu (kod korišćenja interpretacija i fonograma, na primer), tako da je pravedno da deo te zarade pripadne autorima i subjektima srodnih prava. U određenim pak slučajevima, ovlašćenje na naknadu priznato je autorima i subjektima srodnih prava zbog činjenice da su njihovi predmeti zaštite podobni za umnožavanje, tako da se može očekivati da će nakon što se primerci pojave u prometu, isti biti umnožavani za lične nekomercijalne potrebe. Zajednička osobina ove uže grupe relativnih ovlašćenja je u tome da su u

---

¹ Службени гласник Републике Србије, број 104/2009.

pitanju ovlašćenja čisto imovinske prirode, tj. zakonske obligacije (Марковић 1999, 169).

Dakle, lista relativnih ovlašćenja autora i subjekata srodnih prava prilično je široka, a sa aspekata ličnih i ekonomskih interesa autora izuzetno značajna. Stoga, predmet razmatranja u ovom radu neće biti sva relativna ovlašćenja autora i subjekata srodnih prava, već samo ona relativna ovlašćenja na osnovu kojih autorima i subjektima srodnih prava pripada deo naknade za pojedine oblike iskorišćavanja njihovih predmeta zaštite. Još preciznije rečeno, predmet našeg interesovanja su subjekti kojima su ova ovlašćenja priznata, autorska dela i predmeti srodnog prava na koje se ova ovlašćenja odnose, lica koja su dužnici plaćanja pripadajuće naknade kao i način ostvarivanja ovih ovlašćenja.

AUTORI I SUBJEKTI SRODNIH PRAVA KOJI IMAJU PRAVO NA ODGOVARAJUĆU NAKNADU

Ovlašćenje na deo naknade nemaju autori svih vrsta autorskih dela i subjekti svih srodnih prava. Ovo ovlašćenje priznato je autorima onih dela i subjektima srodnih prava za koja se, zahvaljujući njihovoj nameni, odnosno tehnološkom napretku, osnovano može očekivati da će biti korišćena, odnosno umnožavana od velikog broja lica i to za privatne potrebe. Naš ZASP, po ugledu na rešenja u uporednom pravu, priznaje ovlašćenje na potraživanje dela naknade za pojedine oblike iskorišćavanja autorskih dela i predmeta srodnih prava, autorima originalnih primerka dela likovne umetnosti, originalnih rukopisa književnih, naučnih ili muzičkih dela (čl. 35 ZASP), autorima dela (izuzev računarskih programa) čiji se primerci daju na poslugu od strane lica čija je to registrovana delatnost (čl. 40 ZASP)², autorima onih dela za koja se, s obzirom na njihovu prirodu, može očekivati da će biti umnožavana za lične nekomercijalne potrebe fotokopiranjem, snimanjem na nosače zvuka, slike i teksta (čl. 39 ZASP), kao i subjektima srodnih prava čiji se predmeti zaštite iskorišćavaju javnim saopštavanjem (interpretatorima i proizvođačima fonograma), odnosno za čije se predmete zaštite, s obzirom na njihovu prirodu može očekivati da će biti umnožavani za lične nekomercijalne potrebe (interpretatorima, proizvođačima fonograma i videograma).

Iz odgovora na pitanje kojim subjektima je priznato ovlašćenje na pojedine oblike naknade, proizilazi i odgovor koja su to dela, odnosno predmeti zaštite srodnog prava povodom kojih postoji ovlašćenje na

---

² Ovo ovlašćenje nemaju autori čija se dela daju na poslugu od strane javnih biblioteka, autori dela arhitekture kada se građevine sagrađene po delu arhitekture daju na poslugu i autori čiji se primerci dela primenjene umetnosti, odnosno industrijskog dizajna, daju na poslugu (čl. 40, stav 2 ZASP).

potraživanje dela naknade. U pitanju su originalni primerci dela likovne umetnosti, originalni rukopisi književnih, naučnih ili muzičkih dela, autorska dela koja su podobna za umnožavanje kopiranjem, umnožavanjem na nosače zvuka, slike i teksta (književna, muzička, filmska i druga dela) i predmeti zaštite srodnih prava (interpretacije, fonogrami, videogrami, emisije, baze podataka) koji se mogu iskorišćavati na napred opisani način.

VRSTE OVLAŠĆENJA

Kao što je već naglašeno, ovlašćenja o kojima je reč su različita i ona zavise od nekoliko činjenica. Za neka ovlašćenja od značaja je da li je u pitanju originalni ili neoriginalni primerak dela (kod sleđenja na primer). Za neka ovlašćenja od značaja je da li treća lica imaju pravo na iskorišćavanje autorskog dela bez saglasnosti autora a uz obavezu plaćanja naknade (naknada za iskorišćavanje autorskog dela po osnovu zakonske licence na primer). U nekim slučajevima je od značaja da li je predmet zaštite (kod srodnih prava na primer) podoban za iskorišćavanje javnim saopštavanjem, dok u nekim slučajevima ovo ovlašćenje zavisi od toga da li je primerak dela, odnosno predmet srodnog prava, podoban za umnožavanje ili ne. Iz ove razlike proizilaze i ostale koje se tiču dužnika ispunjenja određenih obaveza (plaćanje naknade, na primer), obaveštavanja subjekata prava o određenim činjenicama i sl. Ipak, zajedničko obeležje svih ovih ovlašćenja jeste svrha njihovog postojanja, a to je *zaštita ekonomskih interesa* autora, odnosno subjekata srodnih prava. U pitanju su sledeća ovlašćenja:

a/ Ovlašćenje autora originalnih primeraka dela likovne umetnosti na potraživanje dela naknade od preprodaje primerka njihovih dela. Ovo ovlašćenje u autorskom pravu poznato je kao *pravo sleđenja*. U stvari, ovo ovlašćenje se sastoji od dva „podovlašćenja“: da autor bude obavešten o svakom novom vlasniku (kupcu) njegovog originalnog primerka autorskog dela i da dobije određeni iznos naknade od prodajne cene. Autor se ne može unapred odreći ovog ovlašćenja, a posle smrti autora ovo ovlašćenje pripada njegovim naslednicima. Ovo ovlašćenje ne postoji za dela iz oblasti arhitekture i filmska dela, kao i za dela čiji je originalni primerak, odnosno rukopis predmet prodaje između fizičkih lica koja istupaju u ličnom svojstvu. Dakle, ovo ovlašćenje autora postoji samo kada promet obavljaju aukcijske kuće koje se bave prodajom primeraka navedenih dela.

„Kolevka prava sleđenja je Francuska, gde je ovo pravo prvi put uvedeno posebnim zakonom 1920 (Марковић 1981, 192).“ U našoj zemlji ovo ovlašćenje postoji od 1978. Međutim, u najvećem broju zemalja u propise o autorskom pravu, ovo ovlašćenje autora uneto je uglavnom posle donošenja Direktive EU o pravu preprodaje originalnog primerka

dela likovne umetnosti³. Naime, Direktivom EU o pravu preprodaje originalnog primerka dela likovne umetnosti, predviđeno je da naknada koja pripada autoru treba da bude utvrđena u određenom procentu od neto prodajne cene originalnog primerka dela likovne umetnosti. Taj procenat se kreće od 4 % za primerke dela prodane do 50.000, odnosno 0,25% za primerke dela prodane za preko 500.000 evra. U svakom slučaju, iznos naknade koji autor može ostvariti po osnovu ovog ovlašćenja ne može premašiti iznos od 12.500 evra, za jedno autorsko delo. Države članice EU mogu primeniti stopu od 5% neto prodajne cene kada je primerak dela prodat po ceni do 50.000 evra. Ukoliko je minimalna prodajna cena niža od 3.000 evra, države članice moraju propisati stopu koja ne sme biti niža od 4% neto prodajne cene. Države članice mogu nacionalnim zakonodavstvom propisati da se pravo preprodaje ne primenjuje u slučajevima gde je prodavac kupio primerak originalnog umetničkog dela direktno od autora i to u periodu pre tri ili manje godina pre čina ponovne prodaje i gde cena ponovne prodaje ne prelazi iznos od 10.000 evra.

Prema našem ZASP, ovo ovlašćenje imaju autori originalnih primeraka dela likovne umetnosti, originalnih rukopisa književnog, naučnog ili muzičkog dela (dakle, veći broj autora nego što je predviđeno Direktivom) što nije loše rešenje, ali je iznos naknade na koji autori imaju pravo određen u iznosu od 3% od neto prodajne cene, bez obzira po kojoj je ceni primerak dela prodat, što nije pravično rešenje.

b/ Ovlašćenje autora na potraživanje dela naknade od prodaje tehničkih uređaja i sredstava podobnih za umnožavanje autorskih dela. Pojavom novih tehničkih uređaja i sredstava za umnožavanje autorskih dela, ekonomski interesi autora u znatnoj meri su ugroženi. Ovo iz razloga što se, uz pomoć ovih uređaja, autorska dela mogu umnožavati od strane velikog broja lica, pri čemu umnoženi primerci ni u čemu ne zaostaju za originalnim, a njihova cena je 30-40% niža nego ako bi se primerci dela nabavljali kupovinom. Ovakvo stanje stvari dostiglo je kulminaciju sredinom 80-ih godina 20. veka, što je podstaklo zakonodavce nekih zemalja da reaguju. Prve zemlje koje su rešile ovaj problem bile su Nemačka, Francuska i Portugalija, koje su priznale autorima određenih dela posebno ovlašćenje na deo naknade od prodaje uređaja i sredstava podobnih za umnožavanje autorskih dela (Миљих 2008, 868).

Bazirano na statističkoj anketi koju su vodile organizacije koje se bave zaštitom reprografskih prava, „procenjeno je da se godišnje približno oko **300 biliona stranica nelegalno kopira** a sačinjene su za interne potrebe institucija širom sveta, u domenu knjiga, žurnala,

³ Directive 2001/84 EC of the European Parliament and of the Council of 27 September 2001. on the resale right for the benefit of the author of an original work of art, O J, L 272, 13. 10.2001.

muzičkih zapisa i sl. U ovaj broj nije uključeno umnožavanje dela za svrhe piratske prodaje na tržištu (Rudolph 2003, 68). Prema nekim podacima u Norveškoj, sa ukupnim brojem od 4,5 miliona stanovnika, „godišnje se napravi oko **650 miliona kopija-stranica** načinjenih za internu upotrebu institucija (što je jednako broju od **3,2 miliona knjiga od po 200 strana** (Rudolph 2003, 68). Ovaj problem u istoj meri odnosi se i na srodna prava.

Uočavajući probleme umnožavanja autorskih dela i predmeta zaštite srodnih prava u Srbiji, i obaveze koje naša zemlja ima u pogledu zaštite intelektualne svojine, kao jednog od uslova za članstvo u EU, naš ZASP je ovo pitanje uredio prilično kvalitetno (mada ne i na sasvim zadovoljavajući način). Naime, pored toga što su u ZASP određeni subjekti kojima je priznato ovlašćenje na posebnu naknadu, Uredbom Vlade Republike Srbije⁴ utvrđena je i lista tehničkih uređaja i sredstava podobnih za umnožavanje autorskih dela i predmeta zaštite srodnih prava, za koje postoji obaveza plaćanja posebne naknade⁵.

Kada su u pitanju autori književnih dela za koje je karakteristično da se umnožavaju kopiranjem, zakonodavstva nastoje da ih i dodatno zaštite, priznajući im pored ovlašćenja na deo naknade od prodaje kopir aparata i sličnih uređaja, i ovlašćenje na deo naknade od pravnog ili fizičkog lica koje pruža usluge fotokopiranja uz naknadu. To rešenje usvaja i naš ZASP (č l. 39, stav 1 tačka 5). Očigledno je da zakonodavstva imaju u vidu da je ovaj vid umnožavanja književnih, a naročito stručnih autorskih dela, postao veliki problem za autore ove vrste dela. Naime, poznato je da su niska cena fotokopiranja i izuzetno dobar kvalitet fotokopija dva osnovna razloga da se danas stručna literatura masovno kopira umesto da se kupuje. Suočeni sa takvom situacijom, u nekim zemljama (Slovačkoj na primer) autori naučne i druge univerzitetske literature, osnovali su posebno društvo (Organizaciju za kolektivno ostvarivanje prava na naknadu od umnožavanja fotokopiranjem) kako bi zaštitili svoje interese (Lesnak 2003, 100).

Neosporno je da je namera i našeg zakonodavca bila da se, priznavanjem ovog posebnog ovlašćenja autorima, dodatno zaštite njihovi ekonomski interesi, ali i da se naše zakonodavstvo o zaštiti autorskih prava usaglasi sa pravom EU. Pitanje je, međutim, koliko će koristiti autori imati od toga u praksi. Po svemu sudeći u Srbiji će ovo ovlašćenje ostati

⁴ Сужбени гласник Републике Србије, број 45/2010.

⁵ Ovu listu čine: 1. *Prazni nosači zvuka, slike i teksta*: kompakt diskovi; digitalni video diskovi; digitalni video diskovi visoke definicije; *blue-Ray* diskovi; mini diskovi; audio kasete; video kasete; USB Flash Drive. 2. *Uređaji*: fotokopir aparati; CD rezači (kao računarske komponente); DVD rezači (kao računarske komponente); štampači; skeneri; video rikorderi, digitalni video rikorderi; *blue Ray* rikorderi; digitalni džuboksovi; digitalni audio plejeri; Hi-Fi CD rikorderi; Hi-Fi DVD rikorderi; Hi-Fi HD rikorderi.

samo jedno prazno ovlašćenje, od kojeg autori neće imati nikakve koristi. Jedini način da se ovom vidu zloupotrebe autorskih prava stane na put jeste doslovna primena kaznenih odredbi ZASP, i to od strane inspeksijskih organa koji su ovlašćeni da deluju ne samo na zahtev lica čije je pravo povređeno već i po službenoj dužnosti. Koliko je autorima ovog rada poznato, u Srbiji, u toku dosadašnje primene *Zakona o posebnim ovlašćenjima radi efikasnije zaštite prava intelektualne svojine*⁶, nije izrečena nijedna novčana kazna nekoj kopirnici za neovlašćeno umnožavanje autorskih dela. Da li će u budućnosti po ovom pitanju biti rezultata pokazaće vreme.

v/ Ovlašćenje autora na potraživanje dela naknade od davanja primeraka dela na poslugu. U autorskom pravu ovo ovlašćenje poznato je kao pravo javnog rentiranja. Pravo javnog rentiranja je pravo autora da budu plaćeni u slučaju kada se njihova dela daju na poslugu od strane javnih biblioteka. Prva zemlja u kojoj je ustanovljen ovaj sistem obeštećenja autora bila je Danska, koja je to učinila zakonom iz 1946, sledile su je Norveška 1947, zatim Švedska 1954, Engleska 1979. (Parker 2003, 50). Ipak, ključni momenat za uvođenje ovog sistema obeštećenja autora bio je usvajanje Direktive EU o pravu davanja u zakup i na poslugu, kao i o određenim pravima srodnim autorskom pravu u oblasti intelektualne svojine⁷. Ova Direktiva imala je za cilj da obaveže zemlje članice EU (ali i one koje pretenduju da postanu članice EU) da usaglase svoje nacionalne propise u smislu da autorima određenih dela priznaju *isključivo ovlašćenje* na davanje primeraka dela u zakup. Međutim, ovom Direktivom je autorima priznato i posebno *relativno* ovlašćenje na potraživanje dela naknade u slučaju kada se njihovi primerci autorskih dela i predmeti srodnog prava daju i na poslugu.

U pogledu izračunavanja naknade koja pripada autorima, svaka zemlja ovo pitanje rešava na drugačiji način, ali glavni sistemi koji se primenjuju su isplaćivanje u zavisnosti koliko često se pozajmljuje delo nekog autora (tz. plaćanje po pozajmici) ili se isplata vrši prema broju primeraka knjiga koje se nalaze u bibliotekama. Tako na primer u Velikoj Britaniji, Švedskoj, Nemačkoj, Holandiji, Izraelu i Islandu, autorima se isplaćuje naknada u zavisnosti od toga koliko puta su pozajmljenerentirane njihove knjige. U nekim zemljama, kao što su Kanada, Australija, Danska i dr. Autorima se isplaćuje deo naknade za svaki primerak njihove knjige koji se čuva u bibliotekama (Parker 2003, 51).

Polazeći od rešenja iz uporednog prava ali i rešenja sadržanih u navedenoj Direktivi, ZASP iz 2004. godine, autorima dela (izuzev računarskih programa) čiji se primerci, od strane lica čija je to privredna

⁶ Службени гласник Републике Србије, број 46/2006.

⁷ Council Directive 92/100 EEC on rental and lending rights and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property, OJ, L 346, 27.11. 1992.

delatnost, daju na poslugu, priznaje ovlašćenje na potraživanje dela naknade ostvarene davanjem primeraka dela na poslugu. Ova zakonska odredba ne primenjuje se (autori nemaju pravo na potraživanje dela naknade) u slučaju davanja na poslugu: *bibliotečkog materijala od strane javnih biblioteka*; građevina sagrađenih prema delu arhitekture; primeraka dela primenjene umetnosti, odnosno industrijskog dizajna (čl. 40 ZASP).

g/Ovlašćenje autora na potraživanje naknade od iskorišćavanja autorskih dela po osnovu zakonske licence. Zakonske licence u autorskom pravu su jedan vid ograničenja autorskih prava. S pozivom na zakonsku licencu određena lica mogu, u zakonom propisanim slučajevima i pod tačno propisanim uslovima, da iskorišćavaju tuđa objavljena autorska dela bez saglasnosti autora ali uz obavezu *plaćanja autorske naknade*, pod uslovom da poštuju ličnopravna ovlašćenja, da time ne nanose neopravdanu štetu autoru i da delo koriste u svrhe za koje je zakonom propisano (Миладиновић 2004, 164). Prema ZASP, s pozivom na zakonsku licencu dozvoljeno je, u državnim organima, obrazovnim institucijama i javnim bibliotekama, umnožavanje za potrebe nastave ili naučnog istraživanja, na papiru ili sličnom nosaču odlomaka iz publikacija putem fotokopiranja ili bilo kojeg oblika fotografske ili slične tehnike koja daje slične rezultate. Ove radnje ne mogu se preduzimati ukoliko je u pitanju notni zapis muzike. Takođe, s pozivom na zakonsku licencu, dozvoljeno je u sredstvima javnog obaveštavanja *umnožavanje, stavljanje u promet primeraka, kao i drugi oblici javnog saopštavanja* članaka koji su objavljeni u drugim sredstvima javnog obaveštavanja, pod uslovom da se ti članci odnose na tekuća ekonomska, politička ili verska pitanja, i da autor to nije izričito zabranio. Ukoliko se navedene radnje preduzimaju u vidu pregleda više različitih komentara ili članaka ili se iskorišćavaju samo kraći odlomci iz komentara ili članaka, autor nema pravo na naknadu. Isto tako, s pozivom na zakonsku licencu, treća lica mogu trodimenzionalno umnožavati dela koja su trajno izložena na ulicama, trgovima i drugim otvorenim javnim mestima, i stavljati u promet tako umnožene primerke, osim ako se: primerak dela skulpture dobije otiskom iz originalnog kalupa iz kojeg je dobijen i primerak koji je trajno izložen na otvorenom javnom mestu, ili iz kalupa koji je načinjen otiskivanjem sa primerka dela skulpture; pravi nova građevina po uzoru na postojeću građevinu; proizvod oblikuje prema delu primenjene umetnosti.

d/Ovlašćenje interpretatora i proizvođača fonograma na potraživanje dela naknade od pojedinih oblika iskorišćavanja njihovih predmeta zaštite. Propisima autorskog prava, uključujući i naš ZASP, predviđeno je da interpretatoru pripada naknada za emitovanje i reemitovanje njegove interpretacije sa snimka izdatog na nosaču zvuka; javno saopštavanje njegove interpretacije koja se emituje sa snimka izdatog na nosaču zvuka i javno saopštavanje njegove interpretacije sa

snimka izdatog na nosaču zvuka (čl. 117, stav 1 ZASP). Takođe, proizvođaču fonograma pripada naknada za: emitovanje i reemitovanje njegovog fonograma; javno saopštavanje njegovog fonograma i javno saopštavanje njegovog fonograma koji se emituje (čl. 127, stav 1 ZASP). Pored toga, proizvođači fonograma, interpretatori i proizvođači videograma su ovlašćeni i na potraživanje dela naknade od prodaje uređaja podobnih za umnožavanje interpretacija, fonograma i videograma i praznih nosača zvuka slike i teksta pod istim uslovima kao i autori (čl. 146 ZASP).

d/ Ovlašćenja prvog izdavača slobodnog dela. Pravo prvog izdavača slobodnog dela je novo srodno pravo, uvedeno u naše pravo ZASP iz 2009. Ovo zakonsko rešenje je u skladu sa odredbom člana 4 Direktive EU o harmonizaciji roka trajanja autorskog prava i određenih srodnih prava, iz 1993. godine⁸.

Prvi izdavač slobodnog dela je pravno ili fizičko lice koje, u svojoj organizaciji i svojim sredstvima, izvrši izdavanje slobodnog dela. Prema ZASP (čl. 141) prvi izdavač slobodnog dela ima imovinskopravna ovlašćenja koja su identična imovinskopравnim ovlašćenjima autora. To znači da u svim onim slučajevima u kojima autorima pripada ovlašćenje na deo naknade od prodaje uređaja i sredstava podobnih za umnožavanje autorskih dela, kao i deo naknade od umnožavanja autorskog dela fotokopiranjem, to ovlašćenje ima i prvi izdavač slobodnog dela i to pod istim uslovima koji važe za autore.

d/ Ovlašćenje izdavača štampanih izdanja na posebnu naknadu. U skladu sa rešenjima iz Direktive EU o harmonizaciji određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informatičkom društvu⁹, zemlje članice EU usaglasile su svoje propise o autorskom pravu u smislu priznavanja posebnog ovlašćenja izdavačima štampanih izdanja da potražuju deo naknade od prodaje uređaja i sredstava podobnih za umnožavanje autorskih dela i od subjekata koji se kopiranjem bave u vidu zanimanja, pod istim uslovima koji važe za autore. Naime, u EU se došlo do zaključka da su štampane publikacije najzastupljenije u neovlašćenom umnožavanju štampanih izdanja kopiranjem.

U našoj zemlji, izdavačima štampanih izdanja ovo ovlašćenje priznato je u ZASP iz 2009. godine (čl. 142), i to pod istim uslovima pod kojima to ovlašćenje imaju autori. Time je i u pogledu prava ovih subjekata naše zakonodavstvo iz oblasti autorskog prava usaglašeno sa

⁸ Directive 93/98 EEC harmoniying the term of protection of copyright and certain related rights, OJ, L 290, 24.11. 1993.

⁹ Directive of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society, O J L 167, 22. 6. 2001.

pravom EU. Naknada ostvarena po ovom osnovu deli se između autora čija se dela umnožavaju i izdavača u razmeri 50:50%.

DUŽNICI PLAĆANJA PRIPADAJUĆE NAKNADE

Jedan od osnovnih problema koji se pojavljivao prilikom razmišljanja o priznavanju ovih ovlašćenja subjektima na koje se odnose a koji je trebalo rešiti, bio je kroz koju pravnu formu bi oni mogli realizovati ovo ovlašćenje. Konkretno, pojavila su se dva ključna pitanja na koja je trebalo dati odgovore u formi zakonskog rešenja. Prvo pitanje je od koga bi subjekti naplaćivali deo naknade koja im pripada. S obzirom da su u pitanju različiti oblici korišćenja autorskih dela i predmeta zaštite srodnih prava i da je broj lica koja vrše preprodaju originalnih primeraka dela likovne umetnosti, odnosno koja vrše umnožavanje autorskih dela i predmeta zaštite srodnih prava za privatne potrebe veliki i da je nemoguće kontrolisati svako umnožavanje, pojedinci nisu mogli doći u obzir kao dužnici plaćanja ove naknade.

Drugo pitanje odnosilo se na način ostvarivanja ovog ovlašćenja. S obzirom da subjekti kojima je ovo ovlašćenje priznato objektivno ne mogu kontrolisati lica koja vrše umnožavanje autorskih dela i predmeta zaštite srodnih prava, niti je međusobno ugovaranje plaćanja posebne naknade objektivno moguće, individualno ostvarivanje ovog ovlašćenja je teško ostvarivo ili skoro nemoguće.

Prvi problem je rešen tako što je ostvarivanje ovog ovlašćenja vezano za čin prodaje originalnog primerka dela likovne umetnosti, prve prodaje uređaja i opreme koji su podobni za umnožavanje autorskih dela i predmeta zaštite srodnih prava, davanja primeraka dela na posluhu, odnosno za čin iskorišćavanja interpretacije i fonograma. Prema tome, kao dužnici plaćanja naknade zakonom su jasno određeni subjekti i oni su različiti u zavisnosti od konkretnog ovlašćenja koje je u pitanju.

Kada je u pitanju ovlašćenje na potraživanje dela naknade od prodaje originalnog primerka dela likovne umetnosti, ili originalnog rukopisa književnog, naučnog ili muzičkog dela, propisima autorskog prava, uključujući i naš ZASP (čl. 36), predviđeno je da su *solidarni dužnici* plaćanja naknade *prodavac i galerista ili organizator javne prodaje* navedenih dela .

Problem ostvarivanja ovlašćenja na potraživanje dela naknade od prodaje uređaja i sredstava podobnih za umnožavanje autorskih dela i predmeta zaštite srodnog prava rešen je tako što je ostvarivanje ovog ovlašćenja vezano za čin *prve prodaje, odnosno uvoza* tehničkih uređaja i sredstava podobnih za umnožavanje autorskih dela i predmeta zaštite srodnog prava. Vezivanje ostvarivanja ovog ovlašćenja za čin uvoza, odnosno prve prodaje učinjeno je iz praktičnih razloga. Naime, poznato je da se radnje uvoza i prodaje mogu efikasno kontrolisati, budući da su to radnje koje prema carinskim i propisima finansijskog poslovanja podležu

obavezi evidentiranja. Pored toga, čin uvoza, odnosno prodaje, je dosta pouzdan izvor iz kojeg se može utvrditi iznos po kojem su uređaji i oprema prodani, koji predstavlja osnovicu za obračun iznosa naknade koji pripada autorima i subjektima srodnih prava.

Prema našem ZASP (čl. 39, stav 2), dužnici plaćanja ove naknade su *proizvođači* uređaja za tonsko i vizuelno snimanje, proizvođači uređaja za fotokopiranje ili drugih uređaja sa sličnom tehnikom umnožavanja, proizvođači praznih nosača zvuka, slike i teksta, i, *solidarno sa njima*, *uvoznici* ovih uređaja, osim ako se radi o uvozu malih količina namenjenih za privatno i nekomercijalno korišćenje, kao deo ličnog prtljaga. Ako se ovi uređaji ne proizvode u Srbiji, naknadu plaća *uvoznik*.

Obaveza plaćanja ove naknade nastaje *pri prvoj prodaji* u Republici Srbiji, ili *uvozu* u Republiku Srbiju, novih uređaja i sredstava podobnih za umnožavanje autorskih dela i predmeta srodnih prava. Proizvođači, odnosno uvoznici ne plaćaju naknadu za: tehničke uređaje i prazne nosače zvuka, slike i teksta ako su namenjeni *izvozu*; tehničke uređaje koji se uobičajeno ne koriste za umnožavanje autorskih dela za lične, nekomercijalne potrebe; prazne nosače zvuka, slike i teksta koji se koriste isključivo uz tehničke uređaje koji se uobičajeno ne koriste za umnožavanje autorskih dela za lične, nekomercijalne potrebe.

Prema našem ZASP (čl. 39, stav 7), dužnici plaćanja posebne naknade dužni su da *na zahtev* organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava, dostave informacije o tipu i broju prodatih, odnosno uvezenih uređaja ili nosača zvuka, slike i teksta, kao i informacije o broju *napravljenih fotokopija*, kao osnov za izračunavanje naknade. Naknade koje se plaćaju po ovom osnovu treba da budu pravične, pri čijem određivanju se uzima u obzir očekivani gubitak koji autori, odnosno subjekti srodnog prava, trpe kada se njihovi predmeti zaštite bez njihove saglasnosti umnožavaju za lične, nekomercijalne potrebe.

Kada je u pitanju ovlašćenje autora na potraživanje dela naknade od davanja primeraka dela na poslugu, dužnici plaćanja ove naknade su subjekti čija je privredna delatnost davanje primeraka dela na poslugu. Našim ZASP nisu propisani iznosi na koje autori mogu računati od ovog ovlašćenja, tako da će to pitanje biti uređeno tarifom organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava, budući da je stavom 3 člana 40 ZASP propisano da se ovo ovlašćenje ostvaruje samo na kolektivan način.

Kada su u pitanju potraživanja interpretatora i proizvođača fonograma koja im pripadaju za iskorišćavanje interpretacija, odnosno fonograma, dužnici plaćanja naknade su korisnici koji iskorišćavaju njihove predmete zaštite a to su: RTV stanice, auto-prevozna preduzeća, držalac prostora u kome se predmeti zaštite iskorišćavaju i sl.

Imajući u vidu da se javnim saopštavanjem dela koje se emituje istovremeno iskorišćava i interpretacija i fonogram, ZASP je propisao da

se ostvarivanje ovlašćenja na naknadu koja pripada autorima određenih dela i interpretatorima, proizvođačima fonograma i videograma određuje *jedinstvenom tarifom*. Jedinstvena tarifa određuje se *sporazumom* u pisanoj formi između organizacija koje ostvaruju prava ovih subjekata, s jedne strane, i *reprezentativnog udruženja* proizvođača, odnosno uvoznika uređaja za tonsko i vizuelno snimanje i proizvođača, odnosno uvoznika praznih nosača zvuka, slike i teksta, s druge strane. Naknada za iskorišćavanje interpretacije i fonograma naplaćuje se od korisnika u vidu jedinstvene naknade. Naplatu vrši organizacija određena ugovorom, a ako između organizacija nije postignut sporazum koja će od njih vršiti naplatu, Vlada određuje organizaciju koja će vršiti naplatu jedinstvene naknade. Međutim, kada je u pitanju naplata jedinstvene naknade od prodaje uređaja i sredstava podobnih za umnožavanje predmeta zaštite srodnih prava, ZASP je izričito predvideo da istu vrši organizacija za zaštitu *autorskih muzičkih prava* uz prethodno postignut pismeni sporazum sa organizacijama koje su učestvovala u pregovorima o jedinstvenoj tarifi.

Organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskih muzičkih prava dužna je da ukupno ubranu naknadu, po odbitku sporazumno određenih troškova, raspodeli autorima i preda organizacijama interpretatora i proizvođača fonograma, odnosno videograma, i to tako što autorima pripada 40%, interpretatorima 30% i proizvođačima fonograma i proizvođačima videograma 30% naplaćene naknade.

Prema nemačkom pravu, naknada se deli tako što 50% iznosa pripada autorima, 25% izvođačima i 25% izdavačima. U Ruskoj Federaciji taj iznos je 40% autorima, 30% izvođačima i 30% izdavačima (Milić 2008, 871).

NAČIN OSTVARIVANJA OVLAŠĆENJA NA PRIPADAJUĆU NAKNADU

Prema propisima autorskog prava, autori i subjekti srodnih prava, sva ovlašćenja koja čine sadržinu njihovih prava mogu ostvarivati individualno ili kolektivno. Kada je u pitanju ovlašćenje na naplatu pripadajuće naknade o kojoj je ovde reč, njegova specifičnost je u tome što autori i subjekti srodnih prava ne mogu tačno utvrditi učestalost prodaje originalnih primeraka dela likovne umetnosti, odnosno davanja na poslugu primeraka autorskih dela, kao ni učestalost umnožavanja autorskih dela i predmeta zaštite srodnih prava, niti su u mogućnosti da imaju kontakt sa licima koja to čine. Takođe, skoro je nemoguće da ovi subjekti imaju bar približne podatke o proizvođačima, odnosno uvoznicima tehničkih uređaja i sredstava podobnih za umnožavanje autorskih dela i predmeta zaštite srodnih prava koji podležu obavezi plaćanja ove naknade, a da i ne govorimo o broju prodatih uređaja i sredstava podobnih za umnožavanje autorskih dela, odnosno praznih

nosača zvuka slike i teksta ili načinjenih kopija. Isti problem postoji i za interpretatore i proizvođače fonograma koji imaju pravo na naknadu od javnog saopštavanja interpretacija, odnosno fonograma. Štaviše, čak i da raspoložu tim podacima, ovi subjekti objektivno nisu u mogućnosti da individualno ostvaruju ovo ovlašćenje. Imajući tu činjenicu u vidu, propisi o autorskom pravu predviđaju da se ova ovlašćenja mogu efikasno ostvarivati *samo* preko organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava (Rudolph 2003, 61). Takav način ostvarivanja ovih ovlašćenja predviđa i naš ZASP (osim kada je u pitanju ostvarivanje ovlašćenja na potraživanje dela naknade od prodaje originalnog primerka dela likovne umetnosti, pravo sleđenja).

Činjenica da je zakonom propisana obaveza kolektivnog ostvarivanja ovih ovlašćenja podrazumeva obavezu svih učesnika u ovom poslu (nosilaca prava, organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava i dužnika plaćanja posebne naknade) na određene aktivnosti (Kamil 2003, 167). Nosioci autorskog, odnosno srodnih prava moraju najpre zaključiti ugovor, odnosno dati nalog organizaciji da u svoje ime a za njihov račun naplati naknadu od dužnika, odnosno korisnika autorskog dela ili predmeta zaštite srodnog prava. Tek na osnovu dobijenog ovlašćenja, organizacija stiče pravo da preduzima dalje korake u cilju ispunjenja ove svoje obaveze.

Prva radnja u tom smislu je da organizacija mora preko masovnih medija i objavom na svojoj internet stranici obavestiti korisnike i zainteresovanu javnost (a to mora činiti i povremeno) o nosiocima prava koje predstavlja, ovlašćenjima koja ostvaruje, kategorijama korisnika predmeta zaštite i o fizičkim ili pravnim licima koji su obveznici plaćanja naknade, podacima o ovlašćenim zastupnicima organizacije, radnom vremenu organizacije i sl. Zatim organizacija kolektivnog upravljanja pregovara sa korisnicima ili grupama korisnika i sa njima zaključuje ugovore kojima se definišu iznosi koje pojedini korisnik treba da plaća (Kamil 2003, 167).

Naspram ovih obaveza organizacije stoje obaveze korisnika autorskih dela i predmeta zaštite srodnih prava, odnosno dužnika plaćanja posebne naknade. Dužnici plaćanja naknade, odnosno korisnici autorskih dela i predmeta srodnih prava obavezni su da nosioce prava obavestavaju o određenim činjenicama, o prodaji primeraka originalnog dela, i davanja na poslugu, odnosno prodaji uređaja i sredstava podobnih za umnožavanje autorskih dela i predmeta zaštite srodnih prava i da plaćaju iznose koji nosiocima prava pripadaju. Propisima o autorskom pravu uključujući i naš ZASP ove obaveze dužnika nisu precizno regulisane. U nekim slučajevima, zakonom je jasno propisan i rok u kome je dužnik na koga se određena obaveza odnosi obavezan da nosioca prava obavesti o činjenicama koje su za njega značajne i da plati iznos koji nosiocu prava pripada. U nekim slučajevima pak to pitanje nije zakonom regulisano, već je ostavljeno da bude uređeno tarifom organizacije za kolektivno

ostvarivanje autorskog i srodnih prava. Tako na primer, članom 36 ZASP jasno je propisano da je prodavac originalnog primerka dela likovne umetnosti ili originalnog rukopisa književnog, naučnog ili muzičkog dela, dužan da u roku od 15 dana od dana prodaje nosioca prava obavesti o prodaji primerka dela i da mu, u roku od 30 dana od dana prodaje, isplati 3% od neto prodajne cene primerka dela. Međutim, zakonodavac nije tako postupio kada su u pitanju obaveze prodavaca ili uvoznika tehničkih uređaja i sredstava podobnih za umnožavanje autorskih dela, odnosno predmeta zaštite srodnih prava, iako je ostvarivanje i ovog ovlašćenja vezano za čin prodaje uređaja i sredstava podobnih za umnožavanje autorskih dela. Poseban nedostatak našeg ZASP je i u tome što je njegovim članom 39, stav 7 propisano da su dužnici plaćanja ove naknade dužni *da tek na zahtev organizacije (dakle, ne po samom zakonu)*, dostave informacije (po nama, tačne *podatke*) o tipu i broju prodatih, odnosno uvezenih uređaja ili nosača zvuka slike i teksta, kao osnov za obračun naknade. Očigledno je da je zakonodavac prepustio da i ovo pitanje bude uređeno tarifom organizacije za kolektivno ostvarivanje ovog ovlašćenja. Čini nam se da je bilo bolje da je zakonom jasno propisano da su ova lica *obavezna* da u određenom roku dostave sve podatke relevantne za obračun naknade, iznos naknade koji su ovi subjekti dužni da plaćaju i period dospeća plaćanja ove obaveze. Da se ova obaveza mogla nametnuti ovim subjektima pokazuje rešenje iz Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava BiH¹⁰ koji, članom 28, stav 1 i 2, propisuje da su ova lica *obavezna da krajem svakog kvartala* saopšte, u pisanom obliku, odgovarajućoj kolektivnoj organizaciji podatke potrebne za izračunavanje dugovane naknade i to o broju i vrsti prodatih, odnosno uvezenih uređaja i nosača zvuka slike i teksta. Pored toga, fizička ili pravna lica koja uz naplatu obavljaju usluge fotokopiranja *obavezna su da krajem svakog meseca* saopšte, u pisanom obliku, odgovarajućoj kolektivnoj organizaciji podatke o broju fotokopija izrađenih uz naknadu, potrebne za izračunavanje dugovane naknade, osim ako je posebnim ugovorom između kolektivne organizacije i takvih lica dogovorena drugačija dinamika. Kvalitet zakonskog rešenja je i u tome što je kaznenim odredbama Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava BiH (čl. 41, stav 1, tačka b) neispunjenje ove obaveze sankcionisano kao prekršaj za koji su propisane visoke novčane kazne, a ako se prekršaj učini u povratu, učiniocu prekršaja može se izreći i zaštitna mera zabrane obavljanja delatnosti, ili dela delatnosti, u trajanju do jedne godine.

U Srbiji će se poseban nedostatak jasnog zakonskog uređenja ovog pitanja pokazati kada je u pitanju ostvarivanje ovlašćenja autora književnih dela koja su podobna za umnožavanje kopiranjem i sličnom tehnikom. Naime, i u ovom slučaju ZASP propisuje da su ova lica dužna

¹⁰ Службени гласник БиХ, број 63/2010.

da tek na *zahtev* organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava dostave tražene podatke. To znači da, ukoliko organizacija od ovih subjekata ne zatraži ove podatke, isti nisu obavezni da ih dostave. Zakonsko rešenje, prema kome se ove informacije dostavljaju onda kada organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava to zahteva, ostavlja prostora za selektivno postupanje organizacija prema pojedinim fotokopirnicama.

ZAKLJUČCI

1. Ovlašćenja autora i subjekata srodnih prava na deo naknade od pojedinih oblika iskorišćavanja autorskih dela i predmeta zaštite srodnih prava, odnosno od prodaje tehničkih uređaja i sredstava podobnih za umnožavanje autorskih dela i predmeta zaštite srodnih prava, postoje u većini evropskih zemalja, i smatra se da je za sada to jedini adekvatan način na koji zakonodavac može da zaštiti subjekte prava čija su autorska dela ili predmeti zaštite srodnih prava podobni za pojedine oblike iskorišćavanja.

2. Sa aspekta usklađenosti naših propisa o autorskom pravu sa uporednim i pravom EU, može se konstatovati da su ovo dobra zakonska rešenja. Postoji, međutim, čitav niz pitanja (na koja je u radu ukazano) koja zakonski nisu rešena, već je to ostavljeno da se uredi aktima organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava, preko kojih se ova ovlašćenja jedino i mogu ostvarivati.

3. Ako se ima u vidu da je aktuelnim ZASP predviđeno da se tarifa, kao akt kojim se utvrđuje visina naknade koju su korisnici autorskih dela i predmeta zaštite srodnih prava, odnosno obveznici plaćanja posebne naknade obavezni da plaćaju, donosi pregovorima između organizacije i korisnika, odnosno njihovog reprezentativnog udruženja, mogao bi se steći utisak da će se na taj način ovo pitanje bolje i pravičnije rešiti.

4. Zaključak je, međutim, da je bilo bolje da su neka pitanja (kao što je visina naknade, rok dospeća, obaveza, dostavljanje neophodnih podataka za izračunavanje naknade i dr.) predviđena zakonom a ne aktima organizacija. Teško je očekivati da će u Srbiji autori književnih dela imati neke koristi od ovlašćenja na naplatu dela naknade od lica koja usluge fotokopiranja vrše uz naknadu, posebno ako se ima u vidu činjenica da je u ZASP propisana obaveza da kopirnice podatke relevantne za obračun pripadajuće naknade dostavljaju tek na zahtev organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava.

LITERATURA

Kamil, Idris.2003. *Intellectual property a power tool for economic growth*. Geneve, World Intellectual Property Organization.

- Lesnak, Rudolf. 2003. *Словачко искуство (стр. 99-102)*. У: Модели заштите ауторских права на пољу књижевности, приредила Рудић Димић Љиљана, Београд: Завод за интелектуалну својину Србије и Црне горе и БалканКулт.
- Марковић, Слободан. 1981. *Право слеђења. Крагујевац: Гласник Правног факултета Универзитета у Крагујевцу.*
- Марковић, Слободан. 1999. *Ауторско право и сродна права. Београд, Службени Гласник РС.*
- Марковић, Слободан и Миладиновић, Зоран. 2008. *Ауторско право и сродна права*. Крагујевац: Институт за правне и друштвене науке Правног факултета Универзитета у Крагујевцу.
- Миладиновић, Зоран. 2004. *Субјективна права интелектуалне својине*. Ниш: Центар за публикације Правног факултета Универзитета у Нишу.
- Милић, Димитрије. 2008. *Права аутора на накнаду од увоза техничких уређаја и фотокопирања*. Београд: Право и привреда 5-8/2008, стр. 868-875 Удружење правника у Привреди Србије.
- Ottosen, Rune. 2003. *Књиге, читање и заштита права камени темељи у развоју демократије (стр. 5-11)* У: Модели заштите ауторских права на пољу књижевности, приредила Рудић Димић Љиљана, Београд: Завод за интелектуалну својину Србије и Црне Горе и БалканКулт.
- Parker, Jim. 2003. *Pravo javnog rentiranja (PJR)(стр.50-61)*. У Модели заштите ауторских права на пољу књижевности, приредила Рудић Димић Љиљана, Београд: Завод за интелектуалну својину Србије и Црне Горе и БалканКулт.
- Rudolph, John-Willy. 2003. *Колективно остваривање репрографских права (стр. 61-99)*. У: Модели заштите ауторских права на пољу књижевности, приредила Рудић Димић Љиљана, Београд: Завод за интелектуалну својину Србије и Црне Горе и БалканКулт.

PROPISI

- Direktiva br. 92/100 od 19. novembra 1992. o davanju u zakup i na poslugu, kao i o određenim pravima srodnim autorskom pravu u oblasti intelektualne svojine* (Council Directive 92/100 EEC on rental and lending rights and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property, OJ L 346, 27.11. 1992).
- Direktiva br. 2001/29 od 22. maja 2001, o harmonizaciji određenih aspekata autorskog prava i srodnih prava u informatičkom društvu* (Directive of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society, O J, L 167, 22. 6. 2001).
- Direktiva br. 93/98 od 29. oktobra 1993, o harmonizaciji roka trajanja zaštite autorskog prava i određenih srodnih prava* (Directive 93/98 EEC harmoniying the term of protection of copyrgiht and certain related rights, OJ L 290, 24.11. 1993).
- Direktiva br.2001/84 od 27. septembra 2001, o pravu preprodaje (sleđenja) u korist autora originalnog primerka dela likovne umetnosti* (Directive 2001/84 EC of the European Parliament and of the Council of 27 September 2001 on the resale right for the benefit of the author of on original work of art, O J L 272, 13. 10.2001).

Zakon o autorskom i srodnim pravima, Službeni glasnik Republike Srbije, broj 104/2009.

Zakon o posebnim ovlašćenjima radi efikasnije zaštite prava intelektualne svojine, Službeni glasnik Republike Srbije, broj 46/2006.

Zakon o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH 63/2010.

Uredba o utvrđivanju liste tehničkih uređaja i predmeta za koje postoji obaveza plaćanja posebne naknade nosiocima autorskog i srodnih prava. Službeni glasnik Republike Srbije, broj 45/2010.

Zoran Miladinović, Sinisa Varga, University of Kragujevac, Faculty of Law, Kragujevac

THE RIGHTS OF AUTHORS AND RELATED-RIGHTS SUBJECTS TO A SPECIAL COMPENSATION

Abstract

In this paper, the authors discuss the rights of authors to be compensated for particular forms of copyright violation and the violation of similar law-protected rights, that is, to be entitled to a certain compensation from the sale of the technical equipment and other resources used for unauthorized copying and exploitation of their original works. Although this set of rights is not based on the international sources of copyright law, the copyright laws of many countries pay special attention to them because of their financial significance for the authors with such exclusive rights. In this paper, the authors point out that such legal solutions are good and fair, but they also express their doubts about the possibility of enforcing them in practice, since it would be very difficult for the authors to legally obtain the compensation from the copying services, which have nowadays become publishing firms, especially in the field of educational and scientific literature. At the end of the paper, the authors conclude that this and similar sets of copyrights can be useful and profitable for the authors only if the copyright law and related laws are strictly applied and enforced.

Key words: copyright and related rights, author, copying, technical resources, compensation

